

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก Active Learning วิชาประวัติศาสตร์ที่บูรณาการบนพื้นฐาน วัฒนธรรมท้องถิ่นห้วยกรด ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) เพื่อ ส่งเสริมการคิดเชิงประวัติศาสตร์

สุเมธ ราชประชุม และชัยณรงค์ เขียวแก้ว¹

Sumet Ratprachum and Chainarong Kiawkaew¹

¹ โรงเรียนห้วยกรดวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท จังหวัดชัยนาท

* E-mail : huaikrot@huaikrot.ac.th

บทสรุป

โรงเรียนห้วยกรดวิทยา ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท มีรูปแบบการบริหารจัดการเชิงคุณภาพในการขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ผ่านแนวคิดการบูรณาการบนพื้นฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นห้วยกรด ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) โดยเน้นให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งยังมีการปรับใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับยุคสมัยและการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน มุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ (หน่วยศึกษานิเทศก์ สพฐ., 2562) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิด มีการบริหารจัดการหลักสูตรโรงเรียนในเชิงของบูรณาการในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยใช้ประวัติศาสตร์เป็นบริบท (Contexts) และบูรณาการประวัติศาสตร์กับหน้าที่พลเมือง ศิลปกรรม โดยจัดทำหน่วยการเรียนรู้เรื่อง เล่าขานตำนานห้วยกรด โดยนำประวัติศาสตร์ตำบลห้วยกรดมาเล่าเรื่องผ่านวิธีการทางประวัติศาสตร์ เพื่อพัฒนาผู้เรียน ทำให้การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เป็นไปด้วยความสนุกสนาน มีความหมายและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจเลือกบทเรียนที่ต้องการเรียนรู้ในลักษณะกลุ่ม หรือศึกษาด้วยตนเอง ผู้เรียนจะร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ฝึกปฏิบัติการวางแผนการทำกิจกรรม การเรียนรู้ร่วมกัน และเกิดชิ้นงานผลการเรียนรู้ (พิศดา จิราสิทธิ์, 2555) มีขั้นตอนดังนี้ (1) กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ โดยศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น เช่น ประวัติตำบลห้วยกรด ประวัติวัดต่าง ๆ ตำนานวัดแม่มาหาลูก เป็นต้น ในพื้นที่ตำบลห้วยกรด (2) จัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนให้ผู้เรียนได้แสดงออกด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (3) สร้างความเข้าใจของผู้เรียนเองโดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้จากผลของการสะท้อนความคิดและอภิปรายเพื่อนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอดให้เป็นความรู้ของตนเอง และ (4) นำผลจากชิ้นความคิดรวบยอดที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้ในลักษณะหรือสถานการณ์ต่างๆ สร้างสรรค์เป็นชิ้นงานเพื่อนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น

ผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก Active Learning วิชาประวัติศาสตร์ที่บูรณาการบนพื้นฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นห้วยกรด ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมการคิดเชิงประวัติศาสตร์ ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจในองค์ความรู้ได้ง่ายขึ้น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด และเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายพร้อมทั้งทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้นอกห้องเรียน โดยจัดทำเป็นหน่วยบูรณาการการเรียนรู้ เรื่องเล่าขานตำนานห้วยกรด ซึ่งเป็นการบูรณาการร่วมกันในทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการรวบตัวชีวิตที่ซ้ำซ้อน บูรณาการการวัดและประเมินผล เป็นการลดเวลา ลดภาระของทั้งครูและนักเรียน จนสามารถสร้างสรรค์ชิ้นงานของตนเองและนำไปต่อยอดในชีวิตได้ สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร ได้แก่ มาตรฐานตัวชีวิต คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

วิธีการดำเนินงาน

โรงเรียนห้วยกรดวิทยา มีกระบวนการบริหารจัดการเชิงคุณภาพในการขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ โดยใช้กระบวนการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจเลือกบทเรียนที่ต้องการเรียนรู้ในลักษณะกลุ่ม หรือศึกษาด้วยตนเอง ผู้เรียนจะร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ฝึกปฏิบัติการวางแผนการทำการกิจกรรม การเรียนรู้ร่วมกัน และเกิดชิ้นงานผลการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการดำเนินงานวงจรบริหารที่มีคุณภาพ PDCA (มลฤดี โภคศิริ, 2559) มีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นวางแผน (Plan)

1. สำรวจบริบทของโรงเรียนเพื่อกำหนดจุดเน้น การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ โดยจุดเน้นของโรงเรียนห้วยกรดวิทยา คือ การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาในท้องถิ่นตำบลห้วยกรด

2. ทบทวนหลักสูตรโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยกำหนดวิสัยทัศน์ของหลักสูตรฯ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียนให้เชื่อมโยงกับเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ทักษะทางประวัติศาสตร์ 1S2C (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

3. จัดทำหน่วยบูรณาการประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 โดยบูรณาการใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และบูรณาการประวัติศาสตร์กับหน้าที่พลเมือง ศิลธรรม เพื่อให้เกิดเป็นจริยธรรมของผู้เรียนสำหรับการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียน “เรื่องเล่าขานตำนานห้วยกรด” โดยนำของดีในตำบลห้วยกรดมาเล่าเรื่องผ่านวิธีการทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

- มัธยมศึกษาปีที่ 1 ชื่อหน่วยการเรียนรู้ “อิฐเก่าเล่าขานตำนานวัดดอน”
- มัธยมศึกษาปีที่ 2 ชื่อหน่วยการเรียนรู้ “เล่าเรื่องเมืองน้ำตาล”
- มัธยมศึกษาปีที่ 3 ชื่อหน่วยการเรียนรู้ “เทพเจ้าแห่งเมืองน้ำตาล”
- มัธยมศึกษาปีที่ 4 ชื่อหน่วยการเรียนรู้ “วัดนี้ नामว่าแม่มาहाลูก”
- มัธยมศึกษาปีที่ 5 ชื่อหน่วยการเรียนรู้ “สืบสานการแสดงรำมะนา”
- มัธยมศึกษาปีที่ 6 ชื่อหน่วยการเรียนรู้ “นักล้าขุมทรัพย์ตาลโตนด”

4. การสร้างและเลือกใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ โดยประสานความร่วมมือจากหน่วยงาน องค์กรในท้องถิ่น ประชาชนท้องถิ่น ปรับการจัดการเรียนรู้โดยเน้นจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น (collaboration) จัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (activity-based learning) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านเกม (game-based learning) เน้นการทำงานร่วมกันเป็นทีม (team working)

5. กำหนดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยบูรณาการชิ้นงาน ให้สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร ได้แก่ มาตรฐานตัวชี้วัด คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

2. ขั้นตอนดำเนินการตามแผน (DO)

จัดกิจกรรมการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้บูรณาการ “เรื่องเล่าขานตำนานห้วยกรด” โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ดังนี้

1. **ประสบการณ์ E1 (EXPERIENCE)** กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ โดยศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นเช่น ตำนานตำบลห้วยกรด ตำนานวัดแม่มาहाลูก เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องในพื้นที่ตำบลห้วยกรด ที่ผู้เรียนมีประสบการณ์ อยู่ก่อนแล้ว

2. **สะท้อนความคิด/ อภิปราย R&D (REFLECTION / DISCUSSION)** จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้แสดงออกด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้นตอน และทักษะทางประวัติศาสตร์ 1S2C ในการศึกษาเพื่อสืบสอบเรื่องราวบนพื้นฐานข้อมูลหลักฐานข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

3. **ความคิดรวบยอด C (CONCEPT)** สร้างความเข้าใจของผู้เรียนเองโดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ สิ่งที่ได้เรียนรู้จากผลของการสะท้อนความคิดและอภิปรายเพื่อนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอดให้เป็นความรู้ ของตนเอง ซึ่งความคิดรวบยอดนี้จะส่งผลไปถึงการเปลี่ยนแปลงความรู้ เจตคติหรือขั้นตอนของการฝึกทักษะ ต่างๆ ของผู้เรียนต่อไป

4. **ทดลอง/ ประยุกต์แนวคิด E2 (EXPERIMENTATION/ APPLICATION)** นำผลจากขั้นความคิด รวบยอดที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้ในลักษณะหรือสถานการณ์ต่างๆ สร้างสรรค์เป็นชิ้นงานเพื่อนำเสนอ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น

3. **สรุปผลและติดตาม (Check)**

กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินการตามแผนงานโครงการ/การเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ตามจุดเน้นของโรงเรียน โดยผู้บริหาร หัวหน้าฝ่าย หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการ ติดตามผลการจัดการเรียนรู้ ใช้กระบวนการนิเทศการจัดการเรียนรู้แบบกัลยาณมิตร เพื่อปรับปรุงพัฒนาการ จัดการเรียนรู้และการปรับปรุงหน่วยการเรียนรู้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. **ขั้นตอนการดำเนินงานให้เหมาะสม (Action)**

พัฒนาแผนงาน โครงการ/เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ตามจุดเน้นของโรงเรียน ใช้ กระบวนการตามแนวทางชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เพื่อ พัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน กระบวนการทบทวนหลังปฏิบัติงาน (After Action Review : AAR) เพื่อทบทวนว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือความคาดหวังหรือไม่

ผลการดำเนินงาน

ผลการใช้การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) วิชาประวัติศาสตร์ที่บูรณาการ บนพื้นฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นห้วยกรด ด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก Active Learning โดยการจัดบรรยากาศใน ชั้นเรียนให้เอื้อต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น (collaboration) จัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (activity-based learning) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านเกม (game-based learning) เน้นการทำงานร่วมกันเป็นทีม (team working) ประเมินผลตามสภาพจริงผ่านกิจกรรมกลุ่ม เกม และกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (show and share) เพื่อส่งเสริมการคิดเชิงประวัติศาสตร์ ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติ ผ่านการเรียนรู้ วิชาประวัติศาสตร์ในหน่วยบูรณาการ เรื่อง เล่าขานตำนานห้วยกรด เป็นการนำหลักการเรียนรู้เชิง ประสบการณ์กับการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มไปประยุกต์ใช้ในบทเรียน ผลการศึกษาด้านพฤติกรรมการ เรียนรู้ของผู้เรียนพบว่า ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.53, S.D. = .60) และ ผล การศึกษาทัศนคติต่อการเรียนของผู้เรียน พบว่าผู้เรียนมีทัศนคติต่อการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.61, S.D. = .58) แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ในระดับที่ สูงขึ้น ซึ่งมีหลักการคือ เป็นกระบวนการสร้างความรู้โดยผู้เรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้เองเป็นการเรียนรู้ที่อาศัย ประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนสามารถกำหนดหลักการที่ได้จากการ ปฏิบัติและสามารถประยุกต์ใช้ทฤษฎีหรือหลักการได้อย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ

1. สามารถนำกิจกรรมไปต่อยอดการการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยจัดการเรียนรู้แบบอิงสถานที่ (Area Based) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

2. เพื่อให้การพัฒนาสมรรถนะให้เกิดความยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน ควรมีการ นำแนวคิดของการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Engagement) มาประยุกต์ใช้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. เข้าถึงได้จาก http://academic.obec.go.th/images/document/1559878925_d_1.pdf
- กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา สพม.35. (1 สิงหาคม 2566). *แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก Active Learning*. เข้าถึงได้จาก <http://www.sesalpglpn.go.th/wp-content/uploads/2019/12/book10-62.pdf>
- พัศดา จิราสิทธิ์. (2555). *วิธีสอนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning : PL)*. เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/203215>
- มลฤดี โภคศิริ. (2559). *วงจรการบริหารงานคุณภาพ PDCA: Deming Cycle*. เข้าถึงได้จาก <http://km.fsh.mi.th/wp-content/uploads/2016/08/102.pdf>
- ราชกิจจานุเบกษา. (20 กุมภาพันธ์ 2566). *การบริหารจัดการโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา 8 กลุ่มสาระฯ และ 1 รายวิชาพื้นฐานประวัติศาสตร์*. เข้าถึงได้จาก <https://ratchakittha.soc.go.th/documents/140D039S0000000001300.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *แนวการจัดกิจกรรม ACTIVE LEARNING ที่เสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์:ประวัติศาสตร์ชาติไทย*. เข้าถึงได้จาก <http://academic.obec.go.th/web/document/view/271>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (12 มกราคม 2566). *สพฐ. เดินหน้าสื่อสารสร้างความเข้าใจการเรียนประวัติศาสตร์แนวทาง 8+1 ปรับการจัดการเรียนรู้ ต่อยอด Active Learning เรียนรู้มีความสุข*. เข้าถึงได้จาก <https://www.obec.go.th/archives/754527>
- หน่วยศึกษานิเทศก์ สพฐ. (2562). *แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)*. เข้าถึงได้จาก http://academic.obec.go.th/images/document/1603180137_d_1.pdf